

СПЕЦИФІКА СУДОВОЇ ТРАНСПОРТНО-ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ВВЕЗЕНИХ З-ЗА КОРДОНУ

Валерій Олександрович БУШМІН,

*старший судовий експерт сектору
автотоварознавчих досліджень відділу
товарознавчих та гемологічних досліджень
лабораторії товарознавчих, гемологічних,
економічних, будівельних, земельних
досліджень та оціночної діяльності
Харківського науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС*

Євгеній Олександрович ЦАРИННИЙ,

*старший судовий експерт відділу товарознавчих
та гемологічних досліджень лабораторії
товарознавчих, гемологічних, економічних,
будівельних, земельних досліджень та оціночної
діяльності Харківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС*

Призначення транспортно-товарознавчої експертизи найчастіше відбувається з метою оцінки матеріальних збитків, завданих внаслідок пошкодження автомобіля (або іншого транспортного засобу). Також останнім часом є помітною тенденція до придбання авто на закордонних аукціонах; такі транспортні засоби досить часто мають видимі пошкодження, що спричиняє виникнення спорів між сторонами комерційного договору на ґрунті оцінки їх ринкової вартості. Внаслідок цього почастишали випадки проведення транспортно-товарознавчих експертиз у справах, пов'язаних із користуванням або купівлею-продажем імпортованих автомобілів, що були в експлуатації.

Специфіка імпортованих автомобілів, що були у використанні, як об'єкта судової товарознавчої експертизи має свій вплив на тактику її проведення. Зокрема, оцінювання ринкової вартості об'єкта ускладнюється тим, що автомобілі із США можуть оцінюватися дорожче, ніж аналогічні моделі з країн Західної Європи, завдяки можливості прослідкувати історію їх експлуатації та ремонтів. Крім того, оцінювання ускладнюється розширенням ринкової бази оцінки – для деяких марок автомобілів для об'єктивнішої оцінки потрібні не лише каталоги українських фахових ресурсів [1], але і їх комерційні та закордонні аналоги.

Оцінювання величини втрати товарної вартості транспортного засобу на дату оцінки ускладнюється тим, що імпортовані автомобілі із пошкодженням, як правило, зазнають відновлювального ремонту. Внаслідок цього точність висновку експерта залежить від достовірності

даних про митну вартість автомобіля, середньоринкову вартість ремонтно-відновлювальних робіт та запчастин, які було замінено.

До інших частих проблемних завдань товарознавчої експертизи імпортованих автомобілів відноситься визначення: дати виготовлення транспортного засобу; відповідності фактичної укомплектованості авто та зазначеної у нормативно-технічній документації; характеристик транспортного засобу згідно з Українським класифікатором товарів зовнішньоекономічної діяльності; відповідності проведених ремонтно-відновлювальних робіт встановленим у нормативних документах критеріям та інші [3].

Спектр вирішуваних завдань впливає на те, що автомобіль як об'єкт судової товарознавчої експертизи, навіть у рамках одиничного дослідження, вивчається декількома методами, відповідно до кожного з яких може бути проведено ряд вимірів. Транспортний засіб конструктивно містить певну кількість агрегатів, вузлів та механізмів. До основних конструктивних блоків відносяться: двигун, трансмісія, системи керування автомобілем, рама, підвіска, салон. Кожен елемент конструкції має власні маркувальні позначення, тому одним із основних завдань експертизи є, загалом, ідентифікація представленого на дослідження транспортного засобу, насамперед, через вивчення нанесених на нього маркувальних позначень. Носіями інформації про індивідуальне маркування можуть бути металеві, полімерні, паперові та інші поверхні, так і електронні блоки управління.

Об'єктивність результатів ідентифікації автомобіля, а також встановлення кореляції між характеристикам транспортного засобу, що були визначені в результаті проведення зовнішнього огляду та його ринковою вартістю на дату оцінки значно підвищується у разі використання експертом показань тахографа.

Тахограф – це електронний пристрій, який здійснює безперервну фіксація швидкісних даних транспортного засобу, відстеження маршруту руху, часу роботи та відпочинку водія. Цінність показань тахографа для товарознавчої експертизи автомобіля зумовлена тим, що у тахограф під час встановлення на конкретний транспортний засіб записується його ідентифікаційний номер (VIN). Завдяки цьому тахограф є додатковим джерелом інформації при встановленні ідентифікаційного номера автомобіля. Крім цього, дослідження тахографа дозволяє встановити чи здійснювалося несанкціоноване втручання в об'єкт.

Разом із вивченням даних тахографа, увагу слід звертати дані електронних блоків управління системами, які фіксують коди помилок функціональних систем автомобіля, зокрема, двигуна, рульової системи, тощо. Отримання доступу до інформації у пам'яті електронних блоків транспортного засобу відбувається з допомогою діагностичного устаткування: діагностичного процесора, тестера, сканера чи, окремих випадках, панелі приладів автомобіля.

Перед отримання даних з тахографа та електронних блоків автомобіля слід провести дослідження місць з'єднання (кріплення) маркованої панелі з іншими панелями кузова або рамної конструкції з кузовом автомобіля

(якщо автомобіль рамний) на предмет заміни промаркованого на підприємстві-виробнику фрагмента панелі, знаків ідентифікаційного маркування. Зокрема, проводиться огляд з метою виявлення: слідів заміни або демонтажу маркованої панелі, двигуна та інших деталей транспортного засобу; зварних швів нестандартного (незаводського) характеру, які визначають спосіб зміни та подальший облік маркувань на деталях; слідів хімічного травлення, які застосовуються для відновлення первісного вмісту маркувального позначення.

При застосуванні методів, які не впливають на стан об'єкта дослідження, проводиться дослідження ідентифікаційного маркування, записаного в електронних блоках управління. Отримані результати дозволяють не тільки виявити ідентифікаційний номер, записаний у блоці управління, але й перевірити факт можливої зміни заводських маркувальних позначень. Розбіжність маркування, записаного в електронному блоці, зі знаками ідентифікаційного номера на маркованій панелі та маркувальних табличках може свідчити про зміну маркувальних позначень автомобіля.

Під час огляду встановлюється візуальна відповідність ідентифікаційного номера (VIN) даним, зазначеним у реєстраційних документах. При ідентифікації транспортного засобу встановлювалися його марка, модель, модифікація, об'єм двигуна, дата виготовлення, його комплектність. Оцінка здійснюється переважно із застосуванням бази оцінки, яка відповідає ринковій вартості. Ринкова вартість визначається із урахуванням ідентифікаційних даних транспортного засобу та його технічного стану. Ринкова вартість враховує його комплектність, укомплектованість і фактичний технічний стан, термін експлуатації, величину пробігу, умови, в яких він експлуатувався (зберігався), особливості кон'юнктури ринку регіону [2, с. 169].

Визначення дати виробництва автомобіля проводиться на основі відомостей від виробника, які вказуються у VIN-коді. Відповідно до п.6.3.2. Методики товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів (*далі* – Методика) про рік виготовлення повідомляють останні 8 знаків VIN-коду (за даними виробника). Якщо календарну дату виготовлення визначити неможливо, то за основу береться модельний рік виготовлення, визначений за його VIN-кодом, з урахуванням календарної дати першого документального підтвердження будь-якої дії з даним КТЗ, що зазначена у супровідних документах (дати придбання, дати оформлення митних документів, дати першої реєстрації КТЗ тощо) [4].

У разі якщо маркування різних складових частин транспортного засобу мають значні розбіжності у даті виготовлення, експерт може приймати їх як джерело інформації у сукупності.

Відповідно до Методичних рекомендацій, визначення ринкової ціни імпортованого автомобіля, що був у використанні доцільно здійснювати за порівняльним підходом. Виключеннями із цього правила є експертиза спеціалізованих або пошкоджених (розукомплектованих) автомобілів, коли доцільно застосувати витратний або комбінований порівняльно-витратний метод.

Маючи за основу відомості про ринкові ціни аналогічних транспортних засобів, експерт повинен виявити фактори, які впливають на підвищення / зниження вартості об'єкта експертизи. У якості методологічно-нормативної для оцінки таких факторів експерт повинен слід використовувати такі показники: коефіцієнт приведення вартості до його вартості в країні придбання (табл. 3.6 Додатку 3 Методики); процент додаткового збільшення / зменшення ринкової вартості КТЗ залежно від умов догляду, зберігання та експлуатації та залежно від наявності дефектів кузова, кабіни, рами (Додаток 4 Методики); рекомендовану вартість однієї нормо-години ремонтних робіт для легкових автомобілів (табл. 6.3 Додатку 6 Методики); оціночну трудомісткість відновлювального ремонту складових частин кузовів, кабін та рам легкового автомобіля (Додаток 7 Методики) [4].

Узагальнення вищенаведеного дозволяє констатувати, що автомобіль є джерелом різноманітної інформації, і в залежності від індивідуальної сукупності маркувань на представленому транспортному засобі, його конструктивних особливостей експерт вибудовує індивідуальний методичний підхід до дослідження об'єкта експертизи, спираючись на розроблений та рекомендований алгоритм. Об'єктивність результатів ідентифікації автомобіля, а також встановлення кореляції між характеристикам транспортного засобу, що були визначені в результаті проведення зовнішнього огляду та його ринковою вартістю на дату оцінки значно підвищується у разі використання експертом показань електронних блоків управління системами автомобіля.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у глибшому вивченні коефіцієнтів зниження / зменшення вартості легкових автомобілів у межах судової транспортно-товарознавчої експертизи.

Список використаних джерел:

1. Довідник "Бюлетень автотоварознавця" №124. *Інформаційно-обчислювальний центр Союзу експертів України*: веб-сайт. URL: <https://ivc.in.ua/?p=1654> (дата звернення: 21.06.2022).
2. Микитин О.З. Особливості транспортно-товарознавчої експертизи транспортних засобів, що ввозять із США та Канади. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Технічні науки*. 2020. №23. С. 166-174.
3. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98 № 53/5; у ред. Наказу від 26.12.2012 № 1950/5; із змін., внес. Наказом № 2770/5 від 05.08.2021. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/print> (дата звернення: 17.06.2022).
4. Про затвердження Методики товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів: Наказ Міністерства юстиції України від 24.11.2003 № 142/5/2092: із змін., внес. Наказом № 3207/5/1033 від 21.10.2019. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1074-03#Text> (дата звернення: 21.06.2022).